

Rekabet Kurumu Başkanlığından,

REKABET KURULU KARARI

Dosya Sayısı : 2017-2-2 (Muafiyet/Menfi Tespit)
Karar Sayısı : 17-26/394-173
Karar Tarihi : 09.08.2017

A. TOPLANTIYA KATILAN ÜYELER

Başkan : Prof. Dr. Ömer TORLAK
Üyeler : Arslan NARİN, Adem BİRCAN, Şükran KODALAK, Mehmet AYAN

B. RAPORTÖRLER: Pelin ERDOĞAN, Dr. Bülent GÖKDEMİR, Kemal KÜÇÜKKAVRUK

C. BİLDİRİMDE

BULUNAN :- Bilişim Sanayicileri Derneği İktisadi İşletmesi
Temsilcileri: Av. Cansu BAYRAM ve Av. Gökhan MUHTARANLAR
Esentepe Mahallesi Koreşehitleri Caddesi İstanbloom, No:16-1
Kat:11 Daire:75 Zincirlikuyu, Şişli / İstanbul

- (1) **D. DOSYA KONUSU:** Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği kapsamında teşebbüs yükümlülüklerinin Bilişim Sanayicileri Derneği İktisadi İşletmesi aracılığıyla yerine getirilmesi için hazırlanan üyelik sözleşmesine menfi tespit belgesi verilmesi veya muafiyet tanınması talebi.
- (2) **E. DOSYA EVRELERİ:** Rekabet Kurumu kayıtlarına 06.01.2017 tarih ve 85 sayı ile giren ve en son 06.04.2017 tarih ve 2435 sayı ile eksiklikleri tamamlanan bildirim üzerine düzenlenen 14.07.2017 tarih ve 2017-2-2/MM sayılı Menfi Tespit/Muafiyet Raporu görüşülerek karara bağlanmıştır.
- (3) **F. RAPORTÖRLERİN GÖRÜŞÜ:** İlgili raporda; üreticilerin “Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği” kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmek üzere Bilişim Sanayicileri Derneği tarafından kurulan Bilişim Sanayicileri Derneği İktisadi İşletmesi'nin üyelik sözleşmesine,
- Yetkilendirilmiş kuruluş olan Bilişim Sanayicileri Derneği İktisadi İşletmesi'nin çatısı altında kurulacak kolektif sistemin, rakip konumundaki teşebbüsleri bir araya getiren yatay nitelikte bir ilişki olması ve sözleşmenin münhasırlık hükmü barındırması sebepleriyle menfi tespit belgesi verilemeyeceği,
 - Mevcut haliyle 4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanun'un (4054 sayılı Kanun) 5. maddesinde sayılan koşulları karşılaması nedeniyle bireysel muafiyet tanınabileceği

sonuç ve kanaatine ulaşıldığı ifade edilmiştir.

G. İNCELEME VE DEĞERLENDİRME

G.1. Taraflar

G.1.1. Bilişim Sanayicileri Derneği (TÜBİSAD)

- (4) 1979 yılında kurulan TÜBİSAD, bilgi teknolojileri, telekomünikasyon ve yeni medya alanlarında faaliyet gösteren şirketlerin oluşturduğu bir dernektir. Dernek, Türkiye'de kayıtlı olan birbirinden bağımsız, bilişim teknolojileri, telekomünikasyon ve yeni medya alanında donanım, yazılım ve/veya hizmet sunan firma, dernek, şirket veya bölümlerinden oluşmaktadır. Hâlihazırda yaklaşık 180 üyeye sahiptir.

(5) Derneğin yönetimi, tüzüğü çerçevesinde belirlenen yönetim ve denetim kurulu üyeleri ile gerçekleştirilmektedir. Yönetiminde herhangi bir grup ya da şirkete özgü bir kontrol gücü olmayan Dernek, yasalar gereği kar amacı da gütmemektedir.

(6) Dernek sözleşmeye konu olan atık toplama, taşıma, geri dönüşüm ve geri kazanım yükümlüklerini “yetkilendirilmiş kuruluş” niteliğini haiz olan ve TÜBİSAD Yönetim Kurulu kararı ile kurulan TÜBİSAD İktisadi İşletmesi aracılığıyla sürdürmektedir.

(7) **G.1.2. Sözleşmeye Taraf Olan Diğer Teşebbüsler**

(8) Sözleşmeye bir kısmı Dernek üyesi toplamda 41 teşebbüsün taraf olması planlanmaktadır. Dernek üyelerine sözleşmeye tabi olma zorunluluğu getirilmemiştir. Sözleşmeye taraf olarak atık toplama sistemine dâhil olacak teşebbüsler de bulunmaktadır.

G.2. İlgili Pazar

G.2.1. İlgili Ürün Pazarı

(9) İlgili Pazarın Tanımlanmasına İlişkin Kılavuz'da, 2010/4 sayılı Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ'e atıfta bulunularak ilgili ürün pazarının tespitinde dikkate alınacak unsurlar belirtilmektedir. Buna göre belirli bir ürün ve onunla yüksek ikame edilebilirliği olan diğer ürünlerden oluşan pazarlar ilgili ürün pazarını oluşturmaktadır. Bir ürünün diğer bir ürünle aynı pazarda yer alabilmesi için bu ürünlerin tüketici gözünde nitelikleri, kullanım amaçları ve fiyatları açısından benzer olmaları ve birbirleriyle ikame edilmeleri gerekmektedir. Ayrıca tespit edilen pazarı etkileyebilecek diğer unsurlar da değerlendirilebilmektedir.

(10) TÜBİSAD İktisadi İşletmesi 21.08.2015 tarihinden itibaren, 3. ve 4. kategoride (TV monitör ve bilişim, telekomünikasyon, tüketici ekipmanı) yer alan evsel atık elektrikli ve elektronik eşyaların (AEEE) toplanması ve geri dönüşümü işlerini yetkilendirilmiş kuruluş sıfatıyla yürütmektedir. Mevzuat kapsamında evsel elektrikli ve elektronik eşya (EEE) üreticilerinin üzerine düşen yükümlülüğü yerine getirmesi amacıyla belediyelerle ve özel teşebbüslerle anlaşılan TÜBİSAD yalnızca bir bölgede değil, ülke sathında faaliyetlerini yürütmektedir.

(11) Yukarıda verilen bilgiler ışığında, ilgili pazar “AEEE toplama pazarı” olarak belirlenmiştir.

G.2.2. İlgili Coğrafi Pazar

(12) İlgili coğrafi pazar “Türkiye” olarak belirlenmiştir.

G.3. Yapılan Tespitler ve Hukuki Değerlendirme

G.3.1. Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği (YÖNETMELİK)

- (13) T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (BAKANLIK) tarafından, Avrupa Birliği uyum sürecinde uyumlaştırmakla yükümlü olunan elektrikli ve elektronik eşyalara ilişkin iki Direktife¹ paralel olarak hazırlanan YÖNETMELİK, 22.05.2012 tarih ve 28300 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır. YÖNETMELİK’in amacı; elektrikli ve elektronik eşyaların üretiminden nihaî bertarafına kadar çevre ve insan sağlığının korunması amacıyla bu eşyalarda bazı zararlı maddelerin kullanımının sınırlandırılması, bu sınırlandırmalardan muaf tutulacak uygulamaların belirlenmesi, EEE ithalatının kontrol altına alınması, elektrikli ve elektronik atıkların oluşumunun ve bertaraf edilecek atık miktarının azaltılması için yeniden kullanım, geri dönüşüm, geri kazanım yöntem ve hedeflerine ilişkin hukuki ve teknik esasları düzenlemektir. YÖNETMELİK, bu yükümlülüklerin BAKANLIK tarafından belirlenen belirlenen esaslar dâhilinde oluşturulan ve kâr amacı gütmeyen “yetkilendirilmiş kuruluş”lar aracılığı ile yerine getirilmesi olanağı sağlamıştır. Bu doğrultuda TÜBİSAD İktisadi İşletmesi 21.08.2015 tarihinde BAKANLIK’tan “yetkilendirilmiş kuruluş” yetkisi almaya ve bu doğrultuda faaliyet göstermeye hak kazanmıştır. YÖNETMELİK aşağıda kategoriler halinde sayılan EEE’leri kapsamaktadır:

- Büyük ev eşyaları (buzdolabı, çamaşır makinesi vb.),
- Küçük ev aletleri (elektrik süpürgesi, ütü vb.),
- Bilişim ve telekomünikasyon ekipmanı,
- Tüketici ekipmanı (radyo, televizyon, müzik enstrümanları vb.),
- Aydınlatma ekipmanı (floresan, düşük basınçlı sodyum lambalar vb.),
- Elektrikli ve elektronik aletler (dikiş makinesi, matkap vb.),
- Oyuncaklar, eğlence ve spor aletleri,
- Tıbbi cihazlar,
- İzleme ve kontrol aletleri,
- Otomatlar (Sıcak-soğuk içecek otomatları vb.).

- (14) Yukarıda sayılan kategorilerden görüldüğü üzere tüketiciler tarafından evsel ve profesyonel amaçlı kullanılan her türlü EEE YÖNETMELİK kapsamındadır.

G.3.2. Yönetmelik Kapsamında Görev, Yetki ve Sorumluluklar

- (15) YÖNETMELİK, esas olarak üreticiye ilişkin görev, yetki ve sorumluluklara dair düzenlemeler içermekle birlikte; atık yönetimi sürecinde BAKANLIK’a, belediyelere, dağıtıcılara, tüketicilere ve işleme tesislerine de birtakım yükümlülükler getirmiştir.

G.3.2.1. BAKANLIK ile Belediyelerin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

- (16) YÖNETMELİK’i uygulamakla yükümlü bulunan BAKANLIK’ın; geçici depolama ve işleme tesislerine faaliyette bulunabilmeleri için çevre izin ve lisansı vermek, üreticiler ve belediyeler tarafından hazırlanan yönetim planlarını, toplama ve geri dönüşüm faaliyetlerini değerlendirmek ve YÖNETMELİK’e aykırılık durumunda EEE’lerin piyasaya arzını yasaklamak, piyasaya arz edilmiş EEE’leri toplatmak ve YÖNETMELİK’te öngörülen idari para cezalarının uygulanmasını sağlamak görev ve yetkileri bulunmaktadır.

¹ 2002/96/EC-WEEE (Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyalar) ve 2002/95/EC-RoHS (Elektrikli ve Elektronik Eşyalarda Bazı Zararlı Maddelerin Kullanımının Sınırlandırılması) sayılı Direktifler.

- (17) Belediyeler ise YÖNETMELİK'in 8. maddesi uyarınca, getirme merkezleri² kurarak AEEE'lerin toplanmasını sağlamak, AEEE yönetim planını hazırlamak ve AEEE toplama başlangıç yılından en az altı ay önce bu planı BAKANLIK'a göndermek, yönetim planı çerçevesinde belediyenin toplama programı hakkında konutları bilgilendirmek, AEEE'lerin uygun konteynerlerde biriktirilmesini sağlamak ve toplanan evsel AEEE'leri, Koordinasyon Merkezince³ belirlenen lisanslı işleme tesislerine göndermek görev, yetki ve sorumluluklarını haizdir⁴.

G.3.2.2. AEEE Üreticilerinin Görev, Yetki ve Sorumlulukları

- (18) Esas olarak EEE üreticileri sorumluluğu prensibine dayanan YÖNETMELİK'in 15. maddesi uyarınca üreticiler, aşağıda verilen programa uygun olarak evsel AEEE toplama hedeflerine ulaşılmasını sağlamakla yükümlü kılınmıştır.

Tablo 1: Üreticilerin Toplamakla Yükümlü Olduğu EEE Hedefleri

EEE Kategorileri	Yıllara Göre Toplama Hedefi (Kg/Kişi-Yıl)				
	2013	2014	2015	2016	2018
Buzdolabı/Soğutucular/İklimlendirme Cihazları	0,05	0,09	0,17	0,34	0,68
Büyük Beyaz Eşyalar (Buzdolabı/Soğutucular/İklimlendirme Cihazları Hariç)	0,10	0,15	0,32	0,64	1,30
Televizyon ve Monitörler	0,06	0,10	0,22	0,44	0,86
Bilişim ve Telekomünikasyon ve Tüketici Ekipmanları (Televizyon ve Monitörler Hariç)	0,05	0,08	0,16	0,32	0,64
Aydınlatma Ekipmanları	0,01	0,02	0,02	0,04	0,08
Küçük Ev Aletleri, Elektrikli ve Elektronik Aletleri Oyuncaklar, Spor ve Eğlence Ekipmanları, İzleme ve Kontrol Aletleri	0,03	0,06	0,11	0,22	0,44
Toplam	0,30	0,50	1,00	2,00	4,00

² YÖNETMELİK'e göre getirme merkezleri, evsel atık elektrikli ve elektronik eşyaların toplanması için belediyeler tarafından kurulan atık toplama merkezlerini ifade etmektedir.

³ YÖNETMELİK'te yetkilendirilmiş kuruluşların ve yetkilendirilmiş kuruluş yapısına girmeden teminat sunan üreticilerin, BAKANLIK ve yerel yönetimlerle olan koordinasyonlarının sağlanması amacıyla, kâr amacı gütmeyen ortak bir Koordinasyon Merkezi kurmalarının zorunlu olduğu belirtilmektedir.

⁴ Dosya içeriğinde yer alan 25.06.2015 tarih ve 2983 sayılı yazıda hâlihazırda koordinasyon merkezi bulunmadığı belirtilmiştir.

17-26/394-173

- (19) 2013-2018 yıllarının planlandığı YÖNETMELİK'e göre her EEE kategorisi için ayrı toplama hedefleri bulunmakta ve bu hedeflerin her yıl artması öngörülmektedir. 2013 yılında hedeflenen toplam AEEE miktarı kişi başı 0,3 kg iken, 2018 yılında bu miktarın 4 kg olması beklenmektedir. Üreticiler, lisanslı işleme tesisleriyle yukarıda kategoriler halinde sayılan EEE'lerin geri dönüşüm ve geri kazanım miktarlarını YÖNETMELİK verilerine göre aşağıdaki tablolarda verilen oranlarda karşılamakla da yükümlüdür.

Tablo 2: Geri Dönüşüm⁵ Hedefleri

EEE Kategorileri	Yıllar	
	2013	2018
	Ağırlıkça % Olarak	
Büyük Ev Eşyaları	65	75
Küçük Ev Aletleri	40	50
Bilişim ve Telekomünikasyon Ekipmanları	50	65
Tüketici Ekipmanları	50	65
Işıklılandırma Cihaz ve Aletleri	20	50
Gaz Deşarj Lambaları	55	80
Elektrikli ve Elektronik Aletler	40	50
Oyuncak, Eğlence, Spor Aletleri	40	50
Tıbbi Cihazlar	-	-
İzleme ve Kontrol Cihaz ve Aletleri	40	50
Otomatlar	65	75

Tablo 3: Geri Kazanım⁶ Hedefleri

EEE Kategorileri	Yıllar	
	2013	2018
	Ağırlıkça % Olarak	
Büyük Ev Eşyaları	75	80
Küçük Ev Aletleri	55	70
Bilişim ve Telekomünikasyon Ekipmanları	60	75
Tüketici Ekipmanları	60	75
Işıklılandırma Cihaz ve Aletleri	50	70
Gaz Deşarj Lambaları	70	80
Elektrikli ve Elektronik Aletler	50	70
Oyuncak, Eğlence, Spor Aletleri	50	70
Tıbbi Cihazlar	-	-
İzleme ve Kontrol Cihaz ve Aletleri	50	70
Otomatlar	70	80

- (20) Yukarıdaki tablolardan görüldüğü üzere, üreticilerin toplamakla yükümlü olduğu hedeflere paralel şekilde 2013-2018 yılları planlanmış ve referans dönem için artan hedefler belirlenmiştir.

⁵ Atıkların orijinal amacı veya başka amaçlarda kullanılmak üzere ürün, materyal veya madde haline getirilmesine "geri dönüşüm" adı verilmektedir.

⁶ Atıkların yararlı bir amaç için kullanılabilecek hale getirilmesine "geri kazanım" adı verilmektedir.

- (21) EEE üreticilerinin YÖNETMELİK'ten kaynaklanan diğer görev, yetki ve sorumlulukları;
- Belediyeler ve dağıtıcılar tarafından toplanan evsel AEEE'lerin; getirme merkezlerinden veya dağıtıcılardan başlamak üzere nakliye maliyetlerini karşılamak, çevre lisanslı tesislerde işlenmesini sağlamak ve işleme imkânının bulunmaması durumunda bertarafı için bir sistem kurmak ve maliyetleri karşılamak,
 - Evsel olmayan AEEE'lerin toplanması, işlenmesi amacıyla bir sistem kurmak,
 - Belediyelerle birlikte veya münferit olarak eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları düzenlemek ve bu etkinliklerde kullanılacak yazılı görsel dokümanları sağlamak

şeklinde sıralanmaktadır. Bireysel ve kolektif sistemlere paralel olarak üreticilerin, söz konusu yükümlüklerini bireysel olarak veya "Bakanlıkça belirtilen esaslar dâhilinde oluşturulan ve kâr amacı gütmeyen ortak uyum organizasyonu" şeklinde tanımlanan mevcut bir yetkilendirilmiş kuruluşa dâhil olarak gerçekleştirmeleri mümkündür.

G.3.2.3. EEE Dağıtıcılarının Görev, Yetki ve Sorumlulukları

- (22) YÖNETMELİK ile EEE üreticilerinin yanı sıra dağıtıcılara⁷ da birtakım görev, yetki ve sorumluluklar getirilmiştir. Bu bağlamda dağıtıcılar;
- Yeni bir ürün sattıklarında, tüketici tarafından talep edilmesi halinde eş tipte ve aynı işlevi gören eski eşyayı markası, modeli, üreticisi ve muhtevasına bakılmaksızın almak,
 - Yeni ürünün alıcının adresine teslim edildiği durumlarda, dağıtıcıya veya onun adına teslimatı yapan kuruluşa iade edilen AEEE'yi aynı yerden almak ve bunun için hiç bir nakliye ücreti yahut başka bir ilave ücret talep etmemek,
 - Tüketicilerden toplanan AEEE'leri Koordinasyon Merkezini bilgilendirerek belirlenen toplama sistemlerine veya lisanslı işleme tesislerine göndermek ve
 - Satış yerinde tüketicilerin kolaylıkla görebileceği yerlerde evsel AEEE'lerin toplanması, geri dönüşümü, evsel AEEE toplama noktalarına ilişkin bilgileri bulundurmakla

yükümlüdür.

G.3.3. AEEE Yönetiminin Finansmanı

- (23) Evsel AEEE'ler bakımından üreticiler, YÖNETMELİK'ten kaynaklanan maliyetleri karşılamak üzere piyasaya sürecekleri ürünler için teminat⁸ vermekle yükümlüdür. Bu çerçevede yetkilendirilmiş kuruluşlara üyelik, teminat olarak kabul edilmektedir. YÖNETMELİK'in yürürlüğe girdiği tarihten önce piyasaya sürülen ürünlerden kaynaklanan tarihsel AEEE'lerin yönetim maliyeti, faaliyette olan üreticilerin iç piyasadaki paylarıyla orantılı olarak karşılanacaktır.
- (24) Evsel olmayan AEEE'ler bakımından ise YÖNETMELİK'in yürürlüğe giriş tarihinden sonra piyasaya sürülen ürünlerden kaynaklanan AEEE'lerin toplanması, nakliyesi, işlenmesi ve bertaraf maliyetleri üretici tarafından üstlenilir. Tarihsel ve evsel olmayan AEEE'lerin yönetim maliyeti, eşdeğer veya aynı işlevi gören yeni ürünlerle değişim yapılması durumunda bu ürünleri temin eden üreticiler, diğer durumlarda ise tüketici ve üreticilerin anlaşarak aksini kararlaştırma hakları saklı kalmak kaydıyla, tüketiciler tarafından karşılanır.

⁷ YÖNETMELİK'te dağıtıcılar, elektronik iletişim yoluyla yapılan satışlar da dâhil olmak üzere, ticari olarak kullanıcıya elektrikli ve elektronik eşya ulaştıran gerçek veya tüzel kişiler olarak tanımlanmıştır.

⁸ Teminat ve yetkilendirilmiş kuruluşlara ilişkin esaslar BAKANLIKÇA düzenlenecektir.

G.3.4. TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin Yapısı ve Faaliyetleri

- (25) TÜBİSAD, sözleşmeye konu atık toplama, taşıma, geri dönüşüm ve geri kazanım yükümlülüklerini BAKANLIK tarafından "yetkilendirilmiş kuruluş" yetkisi tanınmış İktisadi İşletmesi aracılığıyla sürdürmektedir.
- (26) İlgili üretici, ithalatçı ve piyasaya süren teşebbüslerin YÖNETMELİK kapsamındaki yükümlülüklerinin tek bir elden yönetilmesi amacıyla yetkilendirilmiş kuruluş olan TÜBİSAD'a yetki devrinin gerçekleştirilmesi sonrasında, İktisadi İşletme YÖNETMELİK'te belirlenen toplama hedeflerinin gerçekleştirilmesi amacıyla evsel AEEE'lerin düzenlemeye uygun toplama, geri dönüşüm ve bertaraf işlemlerinin koordinasyonunu yapmaktadır. İktisadi İşletme, toplama yükümlülüğü için temsil ettiği teşebbüslerin servis ve satış noktaları ile üretim tesislerinde biriken evsel AEEE'ler için toplama ağı kurmaktadır. Sözleşme imzalandıktan sonra üreticiler veya dağıtıcıların piyasaya sürdükleri evsel EEE miktarları üzerinden YÖNETMELİK uyarınca yükümlü olduğu toplama miktarı belirlenecektir. Bu bağlamda, teşebbüslerin belirlenen evsel AEEE toplama miktarlarının "TÜBİSAD yetkilendirilmiş kuruluş hizmet birim bedeli" ile çarpılması neticesinde elde edilen bedel teşebbüslere fatura edilmektedir. Evsel AEEE'ler TÜBİSAD tarafından belirlenen lisanslı taşıma firmaları ile lisanslı işleme tesislerine gönderilmektedir.
- (27) Sözleşmeye taraf teşebbüsler ile protokol imzaladığı yerel yönetimler, üniversiteler, kurum ve kuruluşlardan evsel AEEE'leri toplayan İktisadi İşletme, gerçekleştirilen tüm çalışmaları BAKANLIK'a raporlamaktadır.
- (28) Evsel AEEE'lerin toplanması süreci şu şekilde işleyecektir: Tüketici yeni bir ürün aldığı anda eski AEEE'sini ürün satın aldığı dağıtıcı teşebbüse teslim edecek ya da belediyelerin getirme merkezlerinden birine bırakacaktır. İlk durumda dağıtıcılar AEEE'leri kendi depolarına getirecek ve TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'ne vereceği bilgi doğrultusunda İktisadi İşletme, atıkların alımını sağlayarak anlaşmalı olduğu lisanslı firmalara ulaştıracaktır. Lisanslı firmalar da atık ürünleri geri dönüşüm/kazanım ve bertaraf işlemlerine tabi tutacaktır. İkinci durumda ise, İktisadi İşletme AEEE'leri anlaşmalı olduğu belediyelerden teslim alacak ve lisanslı firmaya gönderecek olup, daha sonraki süreç ilk durumdaki gibi işleyecektir.

G.3.5. Üyelik Sözleşmesi

- (29) TÜBİSAD İktisadi İşletmesi tarafından üreticiler, ithalatçı ve piyasaya sürenlerle imzalanmak üzere hazırlanan Üyelik Sözleşmesi; üyelik kuralları, İktisadi İşletmenin üyelere, üyelerin İktisadi İşletmeye karşı yükümlülükleri ve mali konuları düzenleyen hukuki bir metindir.
- (30) İktisadi İşletme'nin yükümlülüklerine sözleşmenin 4. maddesinde yer verilirken, sözleşmeye taraf firmaların yükümlülükleri 5. maddede düzenlenmiştir. Sözleşmenin 5.2. maddesinde firmanın TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nden hizmet aldığı kategorilerde başka yetkilendirilmiş kuruluşlarla çalışmayacağı belirtilmiştir. Bildirim Formunda münhasırlık hükmünün fiili gereklilikten kaynaklandığı, İktisadi İşletme tarafından düzenli olarak BAKANLIK'a hedef atık miktarlarının bildirilmesi gereği ve YÖNETMELİK'in yetkilendirilmiş kuruluşu temsil edeceği üreticilerin atık hedeflerinin sağlanması yükümlülüğüne tabi tutması karşısında firmaların tüm atıklarının İktisadi İşletme'ye verilmesinin önem arz ettiği dile getirilmiştir. Formda ayrıca bu münhasırlığın mutlak olmadığı, üreticilerin sözleşmeyi feshetme olanaklarının bulunduğu vurgulanmıştır. Ancak sözleşmeyi feshetme hakkı değerlendirilirken, üreticilerin kendileri için belirlenen atık hedefini tamamlamaları gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

- (31) Sözleşmenin 5.8. maddesinde TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin bağımsız denetim yetkisi düzenlenmekte olup, İktisadi İşletme'nin kendisine sunulan bilgilerin doğruluğunu denetlemek üzere bağımsız denetçi atayabileceği ifade edilmiştir.
- (32) Üyelerin kendi aralarında ve üyelerle İktisadi İşletme arasında bilgi paylaşımının kapsamı ve yöntemi de 5.9 ila 5.12. maddelerde düzenlenmiştir. İktisadi İşletme kendisine sunulan üretim miktarına (satış hacmi ve tonaj) yönelik ve sair (ortaklık yapısı, işyeri adresi ve iletişim bilgilerinde değişiklikler gibi) bilgilerin gizliliğini sağlayacak ve üçüncü kişilerle paylaşmayacaktır. Bu bilgilerin üyelerin alım veya satım fiyatı, indirimler gibi bilgileri içermediği görülmüştür.
- (33) Sözleşmenin 6. maddesi hizmet bedeline yöneliktir. Sözleşmeye üye firmaların İktisadi İşletme tarafından sunulan hizmetler karşılığında her bir ürün kategorisi için ayrı ayrı hizmet bedeli ödeyeceği düzenlenmiştir.
- (34) Sözleşmenin süresi ve feshi başlığı altında 7.1. maddede sözleşme süresiz olarak tayin edilmiştir. 7.6. maddede ise taraflardan her birinin sözleşmeyi üç ay öncesinden yazılı bildirim yapmak kaydıyla tek taraflı olarak sebep bildirmeksizin feshetme olanağına sahip olduğu belirtilmiştir. Düzenlemenin devamında firmanın tek taraflı fesih hakkını kullanması halinde İktisadi İşletme'ye ve İktisadi İşletme aracılığıyla BAKANLIK'a bildirilen hedef miktarının toplanması yükümlülüğünü yerine getirinceye kadar süreçlerle bağlı olacağı hüküm altına alınmıştır. Bu noktada, akdi münhasırlığın sözleşmenin feshine kadar geçerli olacağı biçiminde kesin değerlendirmenin mümkün olamayacağı, o yıl için belirlenen kotanın doldurulmasına kadar en çok bir yıl daha fiili münhasırlığın devam edeceği vurgulanmalıdır.
- (35) Sözleşmenin 5.9. maddesi ise gizlilik hükmü niteliği taşımakta olup, sözleşmeye taraf üye tarafından İktisadi İşletme'ye sunulan bilgilerin gizliliğinin korunması amaçlanmaktadır. İktisadi İşletme kendisine sunulan üretim miktarına yönelik bilgilerin gizliliğini sağlayacak ve üçüncü kişilerle paylaşmayacaktır.

G.3.6. Geçmiş Kurul Kararları

- (36) Dosya konusu başvuruya benzer biçimde, Türkiye Beyaz Eşya Sanayiciler Derneği (TÜRKBEŞD) Atık Yönetim İktisadi İşletmesi (ELELAY) ile üreticiler arasında imzalanacak üyelik sözleşmesine 11.07.2013 tarih ve 13-44/554-248 sayılı Kurul kararı ile bireysel muafiyet tanınmıştır. ELELAY'ın lağvedilmesi üzerine TÜRKBEŞD'e mensup bazı üreticiler tarafından Elektrik ve Elektronik Geri Dönüşüm ve Atık Yönetimi Derneği İktisadi İşletmesi (ELDAY) kurulmuş ve ELDAY ile ELDAY'a üye üreticiler arasında imzalanacak üretici sözleşmesine 28.07.2015 tarih ve 15-32/462-144 sayılı Kurul kararı ile bireysel muafiyet tanınmıştır.

G.3.7. Menfi Tespit Değerlendirmesi

- (37) Üretici sorumluluğu çerçevesinde YÖNETMELİK ile EEE üreticilerine AEEE'lerin toplanmasının sağlanması için ya doğrudan kendileri bir sistem oluşturma (bireysel sistem/organizasyon) ya da bir sisteme (kolektif sistem/organizasyon-yetkilendirilmiş kuruluş) katılma zorunluluğu getirilmiştir. Bir diğer ifadeyle üreticilerin sorumluluklarını yerine getirebilmeleri bakımından doğrudan kendilerinin oluşturacakları bireysel sistemler ile kolektif sistemler birbirlerini ikame edebilen seçenekler olarak düzenlenmiştir.

- (38) Üretici sorumluluğu çerçevesinde kurulan kolektif sistemlere üye olarak katılan üreticilerin, atık yönetim sistemleri kurma yükümlülükleri bulunduğu dikkate alındığında; söz konusu kolektif sistemin bulunmadığı durumda, bu üreticilerin bireysel olarak veya diğer üreticilerle birlikte sistem kurmaları gerekmektedir. Bu anlamda kolektif sistemler, bu sisteme rakip sistemleri kurabilecek teşebbüsler tarafından oluşturulmaktadır. Dolayısıyla ilgili tüm üreticilerin üye olarak hizmet aldıkları bir sistemin varlığı esasen, potansiyel olarak atık yönetim hizmeti sağlayabilecek teşebbüslerin bir araya getirilmesi anlamını taşımaktadır. Bu çerçevede, diğer yatay işbirliği alanlarında olduğu gibi sistem çatısı altında rakipler arasında yaratılan işbirliğinin de dikkatlice değerlendirilmesi gerekmektedir.
- (39) Dolayısıyla, AEEE üreticilerinin YÖNETMELİK'ten kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmek üzere kurulan TÜBİSAD İktisadi İşletmesi üyelerinin hem potansiyel sağlayıcı hem de potansiyel müşteri olduğu ve üyelik sözleşmesi ile yaratılan ilişkinin rakip konumundaki teşebbüsleri bir araya getiren yatay nitelikte olmasından hareketle, sistem çatısı altında rakipler arasında yaratılan işbirliğinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır.
- (40) Bunun yanı sıra üyelik sözleşmesinin 5.2. maddesi uyarınca, bir üretici aynı kategoride birden fazla yetkilendirilmiş kuruluşa üye olamayacaktır. Üyelik sözleşmesine taraf olan üreticilerin YÖNETMELİK'ten kaynaklanan yükümlülüklerini üyelik süresi boyunca İktisadi İşletme aracılığıyla yerine getirmek zorunda olmaları akdi münhasırlık niteliği taşımaktadır.
- (41) Her ne kadar sözleşmenin 7.6. maddesinde firmaların üç ay öncesinden bildirim yaparak istedikleri zaman TÜBİSAD İktisadi İşletmesi ile yaptığı sözleşmeyi feshedebileceği öngörülmüş ise de, fesih bildiri sonrası firmadan yalnızca o yıl için TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'ne toplamayı vadettiği miktarda atığı toplamasının beklenmesi, akdi münhasırlığın sözleşmenin feshi üzerine dahi mutlak surette sona ermeyeceğine ve dolayısıyla kotanın dolmasına kadar fiili münhasırlığın da söz konusu olacağına işaret etmektedir.
- (42) Yukarıda sayılan gerekçelerle 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında olan üyelik sözleşmesine 4054 sayılı Kanun kapsamında menfi tespit belgesi verilmesi mümkün olmadığından, sözleşme 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesi çerçevesinde aşağıda değerlendirilmiştir.

G.3.8. Bireysel Muafiyet Değerlendirmesi

G.3.8.1. Malların Üretim veya Dağıtımını ile Hizmetlerin Sunulmasında Yeni Gelişme ve İyileşmelerin ya da Ekonomik veya Teknik Gelişmenin Sağlanması

- (43) YÖNETMELİK, tüm EEE üreticilerine yukarıda ayrıntılı olarak yer verilen oranlarda AEEE'yi toplama, geri dönüştürme ve kazandırma yükümlülüğü getirmektedir. Dosya mevcudu bilgi ve belgelerden söz konusu toplama, işleme ve geri kazanma faaliyetlerinin her bir EEE üreticisi tarafından münferiden yapılması yerine bu hizmetin yetkilendirilmiş kuruluş unvanını haiz TÜBİSAD İktisadi İşletmesi tarafından yerine getirileceği anlaşılmaktadır. Böylece yetkilendirilmiş kuruluş, hem kendisine üye olan teşebbüslere yasal yükümlülüklerini yerine getirme konusunda kolaylık sunacak, hem de bu yükümlülüklerin tam olarak karşılanmasını sağlayacaktır. Faaliyetlerin tek elden yürütülmesi etkinliği sağlayacaktır.

- (44) Üretim veya dağıtımda iyileşme ile ekonomik ve teknik gelişme gibi yararlı etkilere sadece işlemin taraflarının faydalanması değil, bu gelişmelerin ekonomik etkinlik artışı yoluyla toplumsal refaha somut katkılarının bulunması muafiyet değerlendirmesinin odak noktasını oluşturmaktadır. Üretim veya dağıtım maliyetlerinin düşürülmesi, mal arzının artırılması ve devamlılığının sağlanması, piyasalara yeni girişlerin kolaylaştırılması, kalitenin artırılması ve yeni ürünlerin ya da üretim tekniklerinin bulunması gibi hallerde, belirtilen somut faydanın ortaya çıktığı kabul edilmektedir.
- (45) AEEE toplama işi, ölçek ekonomilerinin önemli olduğu bir faaliyettir. Her üreticinin bireysel olarak toplama ve diğer yükümlülükleri yerine getirmesi tekrarlanan maliyetlere yol açacaktır. Dolayısıyla teşebbüs birliği bünyesinde yapılacak AEEE toplama faaliyetinin bir etkinlik doğurması beklenmekte ve bu çerçevede her bir teşebbüs tarafından işlemin tek tek yapılmasına kıyasla maliyetlerin daha düşük olması hedeflenmektedir.
- (46) TÜBİSAD'ın yetkilendirildiği kategori olan üçüncü kategoride yer alan atıklar tehlikeli atık statüsündedir. Tehlikeli atıkların lisanslı araçlar ile toplanması gerekmektedir, tek elden toplanması ekonomik anlamda ve daha çabuk toplanabilmesi yönünden avantaj sağlamaktadır.
- (47) Öte yandan söz konusu AEEE'lerin etkin bir şekilde toplanması bu pazarın daha iyi bir şekilde işlenmesine ve geri dönüşüm pazarına yeni firmaların girmesine imkân tanıyacak ve bu da ekonomiye katkının artmasına yol açabilecektir. Ekonomik anlamda yararlarının yanı sıra güvenlik açısından tehlikeli atıkların tek bir elden toplanmasına, faaliyetin aynı kalitede gerçekleştirilmesine ve tek elden kontrol edilebilmesine yol açacaktır.
- (48) Toplama ağlarının toplanan atıkların BAKANLIK'a bildirilmesi gerekmektedir, tek bir toplama noktasından birden çok yetkilendirilmiş kuruluş tarafından toplanan atığın mükerrer bildirimlerinin önüne TÜBİSAD İktisadi İşletmesi tarafından sağlanan koordinasyon sayesinde geçilebilecektir.
- (49) Dolayısıyla, bildirim konusu üyelik sözleşmesi bakımından 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen koşulun karşılandığı kanaatine varılmıştır.

G.3.8.2. Tüketicinin Bundan Yarar Sağlaması

- (50) YÖNETMELİK, EEE'lerin üretiminden nihai bertarafına kadar çevre ve insan sağlığının korunması amacıyla AEEE'lerin kontrolüne ilişkin hukuki ve teknik esasları düzenlemektedir. Piyasada faaliyet gösteren aktörlerin davranışlarından doğan dışsallığa yönelik olarak kamu müdahalesinin olmaması durumunda bundan kaynaklanabilecek sosyal maliyet nedeniyle toplumsal refah azalabilecektir⁹. Bu nedenle, YÖNETMELİK'te belirlenen esaslar ve hedefler çerçevesinde AEEE toplama faaliyetinin sistematik ve düzenli bir şekilde yapılması, AEEE'lerin çevre üzerinde yarattığı olumsuz etkileri ve sosyal maliyeti en aza indirmeyi sağlamak bakımından büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra, AEEE'lerin çevreye vermiş olduğu zararların insan sağlığını olumsuz etkilediği de dikkate alındığında AEEE'lerin olabildiğince fazla toplanmasının önemi artacaktır. Bu çerçevede, kendisine üye olan üreticilerin YÖNETMELİK'ten kaynaklanan yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlayacak olan TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin faaliyetlerinin tüketiciye bir diğer deyişle tüm topluma fayda sağlayacağı anlaşılmaktadır.

⁹ 27.10.2010 tarih ve 10-67/1422-538 sayılı LASDER kararı

- (51) Öte yandan YÖNETMELİK'in "Genel İlkeler" başlıklı 5. maddesi uyarınca AEEE'lerin yönetiminden kaynaklanan çevresel zararların giderilmesine ilişkin maliyetler, "kirleten öder" ilkesine göre AEEE'lerin yönetiminden sorumlu olan gerçek veya tüzel kişilere aittir. Genel bir kural olarak, teşebbüslerin maliyetlerini ürün/hizmet satış gelirleriyle karşıladıkları ve maliyetler arttıkça ürün fiyatlarını da artıracığı kabul edilmektedir¹⁰. Bu doğrultuda, yükümlülüğünü münferiden yerine getiren her bir üreticinin bu maliyetleri tüketicilere yansıtacağı ve bu suretle toplumsal refahın azalmasına sebep olacağı da kabulü mümkündür. Ancak ölçek ekonomilerinin belirgin olduğu atık toplama faaliyetlerinde, EEE üreticilerinin yükümlülüklerini TÜBİSAD aracılığıyla yerine getirmelerinin tüketiciye yansıyacak maliyetleri azaltacağı da öngörülmektedir.
- (52) Son olarak geri dönüşüm/geri kazanım faaliyetlerinin etkin bir şekilde yapılması suretiyle atıkların ekonomiye yeniden kazandırılması, çevre kirliliğini önleyerek toplumsal faydayı artıracığı gibi, tüketicilerin bu şekilde piyasaya sürülen yeni ürünlere ulaşmasını da sağlayacaktır.
- (53) Bu çerçevede, incelenen üyelik sözleşmesinin 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde ifade edilen "tüketici yararı" koşulunu sağladığı kanaatine varılmıştır.

G.3.8.3. İlgili Piyasanın Önemli Bir Bölümünde Rekabetin Ortadan Kalkmaması

- (54) Yukarıda yer verildiği üzere YÖNETMELİK kapsamında birden çok EEE kategorisi bulunmaktadır. Bu kategorilerden anlaşıldığı üzere YÖNETMELİK evsel ve profesyonel amaçlı kullanılan her türlü EEE'yi kapsamaktadır. TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin mevcudiyeti diğer kategoriler bazında da benzer kolektif sistemlerin kurulmasına engel teşkil etmemektedir. Kaldı ki, aynı kategoride de üye üreticilerin sözleşmeyi feshedip bireysel olarak yükümlülüklerini yerine getirmesi ya da ileride kurulabilecek başka bir yetkilendirilmiş kuruluşa üye olması da ihtimal dâhilindedir. Nitekim ELDAY, TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin yanı sıra 3. kategoride yetkilendirilmiş diğer bir kuruluştur. Bildirim tarihi itibarıyla 4. kategoride TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nden başka yetkilendirilmiş kuruluş olmamakla birlikte, incelemenin devam ettiği süreçte ELDAY'ın da 4. kategori için BAKANLIK'a yaptığı başvuru neticesinde yetkilendirildiği dosya içeriğinden anlaşılmıştır. Bu durumda İktisadi İşletme'nin yetkilendirilmiş tek kuruluş olarak faaliyet göstereceği kategori kalmamıştır.
- (55) Diğer yandan, atık yönetim sistemleri oluşturma zorunluluğuna yönelik çevresel düzenlemelere tabi endüstrilerde faaliyette bulunabilmenin koşullarından birini, bireysel/kolektif bir atık yönetim sistemi kurmak veya kurulu sistemlere katılmak oluşturmaktadır. Bu durumda kolektif sistemlerin veya kolektif sistem ortakları olan üreticilerin, ürün piyasasındaki rakiplerine hizmet vermesi gündeme gelebilmektedir ki, bu durumun ürün piyasasına girişleri engelleyebilecek nitelikteki uygulamaları beraberinde getirebilmesi mümkündür. Bu nedenle, sistem üyelik koşullarının ürün piyasasına girişleri destekler nitelikte tasarlanması, özellikle küçük üreticilerin ürün piyasasındaki rekabetçi güçlerinin korunması bakımından hayati bir önem arz etmektedir¹¹. Bu nedenle sisteme üyelik koşullarının ürün piyasasına girişler üzerindeki olumsuz etkilerinin önlenmesi için sistemler tarafından ayrımcı olmayan koşulların getirilmesi gerekmektedir.
- (56) Söz konusu kaygılar, dosya konusu üyelik sözleşmesi bakımından değerlendirildiğinde, sözleşmenin ayrımcı koşullar içermediği ve tüm üreticiler için eşit üyelik koşullarının geçerli olduğu görülmüştür.

¹⁰ 20.9.2007 tarih ve 07-76/907-345 sayılı PETDER kararı

¹¹ 20.9.2007 tarih ve 07-76/907-345 sayılı PETDER kararı

- (57) Yapılan açıklamalar çerçevesinde inceleme konusu üyelik sözleşmesinin 4054 sayılı Kanun'un 5. Maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde yer alan "ilgili pazarın önemli bir bölümünde rekabetin ortadan kalkmaması" koşulunu sağladığı kanaatine varılmıştır.
- (58) **G.3.8.4. Rekabetin (a) ve (b) Bentlerindeki Amaçların Elde Edilmesi İçin Zorunlu Olandan Fazla Sınırlanmaması**
- (59) Üyelik sözleşmesinin 5.2. maddesine göre üye teşebbüslerin birden fazla yetkilendirilmiş kuruluşla çalışmaları mümkün değildir, yalnızca TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin yetkili olmadığı kategoriler bakımından başka kuruluşlarla çalışmaları mümkün olabilmektedir. Bununla birlikte üyeler üç ay önceden yazılı bildirimde bulunarak sebep bildirmeksizin sözleşmeyi istediği zaman feshetme hakkına sahiptir. Ancak, üyenin sözleşmeyi feshetse dahi o sene için toplamayı vadettiği kotayı doldurma yükümlülüğü söz konusudur¹².
- (60) Sözleşmedeki münhasırlık hükmünün gerekçesine ilişkin talep edilen bilgiye istinaden TÜBİSAD yetkililerinden gelen cevabi yazıda; münhasırlık hükmünün her bir sınıfta yer alan atıkların tek bir elden toplanması, depolanması ve taşınması bakımından büyük önem arz ettiği belirtilerek; düzenlemenin gerekçesi maddeler halinde sayılmıştır:
- Atıkların toplama noktasından geri dönüşüm veya bertaraf tesislerine ulaştırılmasına dek geçen sürenin kısaltılması ve bu yolla atıkların yol açtığı olumsuz çevresel etkilerin minimize edilmesi amaçlanmaktadır.
 - Tek bir firmanın birden çok yetkilendirilmiş kuruluş ile çalışarak aynı servis ağını kullandırması halinde atıkların etkin olarak toplanması için gereken optimum toplama noktası aşılacaktır.
 - Atıkların toplama noktalarından geri dönüşüm tesislerine taşınırken doğru taşıma yöntemleri ile taşınmasının sağlanması amaçlanmaktadır.
 - Mükerrer belgelendirmenin önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.
 - TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin asıl amacı kâr etmek olmayıp, toplumun bilinçlendirilmesine ve elektronik atıklar nedeniyle olumsuz çevresel etkilerin minimize edilmesine yardımcı olmaktır.
- (61) Yazıda ayrıca firmalara atıklarını kendileri toplama veya istedikleri zaman sözleşmeyi feshederek sistemden çıkma hakkı verildiği bir kez daha vurgulanmıştır.
- (62) TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin YÖNETMELİK çerçevesinde toplanması gereken AEEE hedeflerine ulaşabilmesi için önemli miktarda yatırım yapması ve faaliyetlerini yürütebilmek üzere katlanacağı maliyetin geri dönüşünü de sağlaması gerekmektedir. Bu itibarla, sözleşmeye taraf teşebbüsler açısından TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin münhasır yetkili kılınmış olmasının, YÖNETMELİK ile belirlenen hedeflerin yerine getirilmesi yükümlülüğüne ilişkin faaliyetlerin sürdürülebilir olmasından kaynaklanan makul bir düzenleme olduğu kanaati oluşmuştur.
- (63) Öte yandan, hâlihazırda yetkilendirilmiş 12 kuruluştan üçü AEEE toplama pazarında faaliyet göstermektedir. Bunlar Aydınlatma Gereçleri İmalatçıları Derneği, ELDAY ve TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'dir. Kategori bazlı bakıldığında, dördüncü kategoride başvuru esnasında yalnızca TÜBİSAD yetkilendirilmiş iken, inceleme sürecinde ELDAY da bu kategoride yetkilendirilmiş, böylece yalnızca TÜBİSAD İktisadi İşletmesi'nin yetkilendirilmiş olduğu herhangi bir kategori kalmamıştır. Özetle üyelik sözleşmesinin 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (d) bendinde yer alan "rekabetin gereğinden fazla sınırlanmaması" koşulunu da karşıladığı kanaatine varılmıştır.

¹² TÜBİSAD üyelik sözleşmesi 7.6'da düzenlenmiştir.

H. SONUÇ

- (64) Düzenlenen rapora ve incelenen dosya kapsamına göre; "Atık Elektrikli ve Elektronik Eşyaların Kontrolü Yönetmeliği" kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getirmek üzere Bilişim Sanayicileri Derneği tarafından kurulan Bilişim Sanayicileri Derneği İktisadi İşletmesi'nin üyelik sözleşmesine,
- 4054 sayılı Kanun'un 4. maddesi kapsamında olması nedeniyle, menfi tespit belgesi verilemeyeceğine,
 - 4054 sayılı Kanun'un 5. maddesinde sayılan koşulların tamamını karşılaması nedeniyle, bireysel muafiyet tanınmasına
- gerekçeli kararın tebliğinden itibaren 60 gün içinde Ankara İdare Mahkemelerinde yargı yolu açık olmak üzere, OYBİRLİĞİ ile karar verilmiştir.